

Advies betreffende natuurelementen in de Greveningepolder te Knokke-Heist

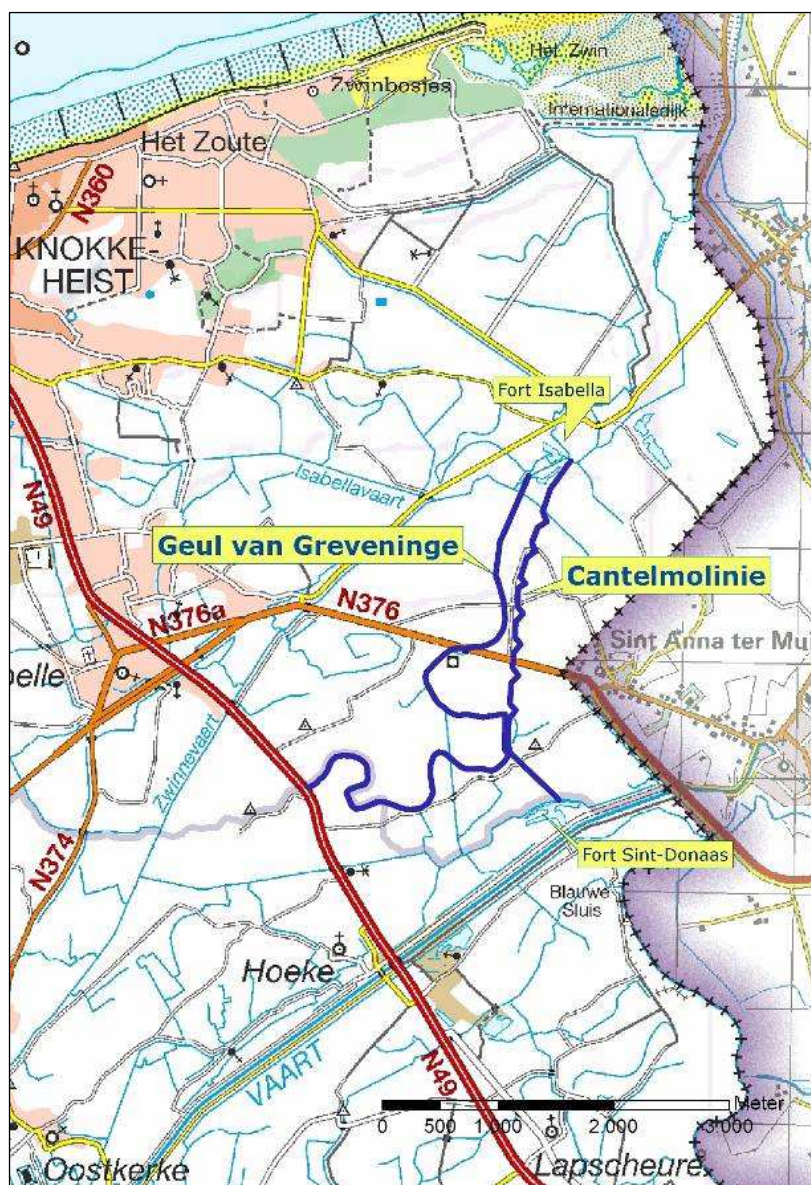
Nummer:	INBO.A.2010.206
Datum advisering:	10/08/2010
Auteur(s):	Olivier Dochy
Contact:	<u>olivier.dochy@inbo.be</u>
Kenmerk aanvraag:	Mondelinge aanvraag van Tom Vermeersch, provinciebestuur West-Vlaanderen
Geadresseerden:	Tom Vermeersch Streekhuis Kasteel Tillegem Tillegemstraat 81 8200 Brugge <u>tom.vermeersch@west-vlaanderen.be</u>
Cc:	<u>wouter.vuylsteke@west-vlaanderen.be</u>

AANLEIDING

In het kader van een breed project rond de historische relictten van de Staats-Spaanse linies in de Oostkustpolders tussen Damme en Knokke werkt het provinciebestuur van West-Vlaanderen aan een actieplan voor terreinmaatregelen. Dit gebeurt in samenwerking met lokale partners, ook uit Nederland, en met steun van de Europese Unie. Naast het restaureren of visualiseren van cultureel erfgoed is het ook de bedoeling om aandacht te schenken aan het meekoppelen van natuur- en landschapsaspecten. Er is echter niet veel bekend van de natuurwaarden van deze sites.

VRAAGSTELLING

Het INBO werd gevraagd om een eenvoudige inventarisatie te doen van mogelijk interessante natuur in en langs twee hoofdwaterlopen in het gebied tussen Damme en Knokke, namelijk de Geul van Greveninge en de Cantelmolinie. Beide waterlopen zijn aangeduid op figuur 1. Daarnaast wordt gevraagd om een advies te geven over de mogelijkheden om de natuurwaarde van deze elementen te verbeteren.



Figuur 1: Situering van de te onderzoeken polderwaterlopen Geul van Greveninge en Cantelmolinie in de Oostkustpolders.

TOELICHTING

1. Inleiding

Op 19 juli 2010 werd door de INBO-medewerker van de provincie West-Vlaanderen een inventarisatiebezoek uitgevoerd aan de Greveningepolder te Knokke-Heist. Het doel was om de aanwezige natuurwaarden in kaart te brengen en te zoeken naar mogelijkheden voor natuurvriendelijke inrichting van kleine of grotere landschapselementen. De nadruk lag hierbij op de directe omgeving van de historische Cantelmolinie en de Geul van Greveninge: zie figuur 1. Beide zijn momenteel in beheer als gewone polderwaterloop. Dit verslag geeft de bevindingen weer van het bezoek. In bijlage 1a en 1b zijn de besproken locaties meer in detail op kaart terug te vinden. Bijlage 4 bevat een fotoreportage.

2. Cantelmolinie

2.1. Historische context

De Cantelmolinie is een voormalige verdedigingslinie tegen de Nederlanders van de Spanjaarden, aangelegd in 1632. Het werd in 1640 onder bevel van generaal Andrea de Cantelmo aangepast, vandaar de naam.

De linie is een brede gracht die loopt volgens een noord-zuid-as met om de 150 meter een driehoekige uitsprong ("redans"). De linie verbond de twee forten Isabella en Sint-Donaas. De loop is nu nog duidelijk in het landschap herkenbaar. Langs de linie werden een aantal kleinere wachtposten ("redoutes") gebouwd, die ondertussen verdwenen zijn. In een nauwkeurig digitaal hoogtemodel zijn de contouren wel nog herkenbaar in het huidige akkerland (zie bijlage 2). De onderzochte lengte bedraagt 3,5 kilometer.

Meer informatie is te vinden via www.staatsspaanselinies.be en in Libbrecht et al. (2002).

2.2. Inventarisatie

De Cantelmolinie heeft over haar hele lengte het uitzicht van een poldersloot met jaarlijks gemaaide rietvegetatie op de oevers. Andere plantensoorten komen nauwelijks voor. Ondergedoken waterplanten werden tijdens dit bezoek niet onderzocht. De oevers zijn over het algemeen steil tot zeer steil (verticaal) en 1 tot 2 m hoog. De breedte aan open water is circa 3 meter. Kleine karekiet is een talrijke broedvogel in de rietkragen. Door het ontbreken van "oud riet" dat niet werd gemaaid in het afgelopen jaar, zijn soorten als Rietzanger, Blauwborst en Rietgors bijna afwezig. Dit is dus een soortenarme versie van een rietkraag.

Op sommige plaatsen komt de oever lager en zijn er kansen om een meer geleidelijke oever aan te leggen, wat gunstig is voor oeverplanten en weidevogels.

Langs de Cantelmolinie komt vooral gewoon intensief akkerland voor, met teelten als wintertarwe, maïs en aardappelen. Hier en daar bevindt zich een perceel bemest en productief grasland met Engels raaigras en wat Witte klaver als dominante soorten. Akkervogels als Patrijs, Veldleeuwerik, Gele kwikstaart, Kievit, Scholekster en af en toe Kwartel komen zeker voor als broedvogel, maar er is geen informatie over concrete aantallen.

Over de visstand is ons niets bekend. Gelet op het troebele water is de aanwezigheid van de bodemwoelende Karper te veronderstellen. Visbestandsopnames in 1996 en 2005 op de grotere waterlopen in deze polder (Isabellavaart, Zwinnevaart, Hoekevaart) leverden een laag aantal vervuilingresistente soorten op zoals 2 soorten stekelbaars, Paling, Giebel en Karper, in zeer lage dichtheden. De monotone structuur van deze gekanaliseerde waterlopen en de slechte waterkwaliteit bieden geen kans aan een rijke

visstand (Breine et al., 2005). Een onderzoek naar vismigratieknelpunten zou door de Zwinpolder zijn opgesteld (verwijzing in Stuurman & Zwaenepoel, 2003). Remediërende voorstellen hieruit kunnen bij het actieplan worden opgenomen.

2.3. Mogelijkheden voor inrichting en beheer

Het behoud van de historische loop van de linie is een noodzakelijke randvoorwaarde. Het grootschalig veranderen van de steile oevers naar zacht hellende oevers is hier ook niet aan de orde. De meest zinvolle activiteiten om de natuurwaarde van de Cantelmolinie op te waarderen zijn :

- Gefaseerd maaien van het riet: ofwel jaarlijks maar één oever maaien, ofwel jaarlijks om de x meter stroken niet maaien zodat "oud riet" kan overwinteren en in de volgende lente nog aanwezig is. Dit zou het aantal broedvogelsoorten sterk doen toenemen, in het bijzonder de prioritaire West-Vlaamse soorten Rietzanger en Rietgors (Dochy et al., 2007).
- Bufferen van de waterloop d.m.v. beheerovereenkomsten voor perceelsranden. Het hierop toegepaste beheer is bij voorkeur dat van de duo- of triorand (zie bijlage 3). Naast een gunstig milieueffect op de waterkwaliteit en de insectenpopulatie (= vogelvoedsel), is dit gunstig voor typische polderakkervogels zoals Veldleeuwerik en Patrijs (Van 't Hoff, 2010; Dochy, 2010).
- Het omvormen van akkers naar niet of nauwelijks bemest en niet bespoten grasland op de percelen naast de waterloop. Graslanden bieden ruimte aan weidevogels en weerstaan aan erosie van de oevers omdat er geen zware machines over rijden. Na verloop van tijd kunnen deze graslanden evolueren tot soortenrijkere graslanden waardoor de natuurwaarde verder verhoogt.
- Plaatselijk, op plaatsen met lage oevers: aanleg van plasbermen of plasdrasoevers ten gunste van weidevogels en amfibieën.

Illustraties van (locaties voor) deze maatregelen zijn aangeduid op de foto's in bijlage 4.

3. Geul van Greveninge

3.1. Historische context

De Geul van Greveninge is nu een polderwaterloop die de loop volgt van een voormalige getijdegeul in een uitgestrekt schorregebied in de Zwinstreek. Door bedijking werd die schorre in verschillende fasen omgezet in poldergebied. In plaats van de geulen te dempen of recht te trekken, zijn ze in dit deel van de polders gewoon blijven liggen als afwateringsgrachten. De Geul van Greveninge vertoont dan ook een wijd meanderend verloop. De onderzochte lengte bedraagt 6,5 kilometer.

3.2. Inventarisatie

De geul "ontspring" ter hoogte van de Expressweg N49 (Antwerpen-Knokke). Ze is hier een doodgewone rietgracht tussen de akkers, maar verder naar het noorden wordt ze steeds breder. Ter hoogte van de verbrandingsoven heet de geul "Grote Geul" en heeft ze het kaliber van een kreek afgeboord met een smalle rietkraag en lokaal met natte graslanden. Eens ten noorden van de Greveningedijk is de geul wel gecalibreerd tot een kaarsrechte afwateringsgracht zonder meer. Ter hoogte van het oud fort Isabella komt de Geul van Greveninge samen met de Kleine Geul en vormt ze de Geul van Reigaartsvliet. Op deze plek komen een aantal interessante kreekrestanten, oude kleiwinningen en natte graslanden voor, lokaal gekend onder het toponiem "De kleiputten van de Oude Vrede".

Net als bij de Cantelmolinie wordt ook het riet langs de Geul van Greveninge jaarlijks volledig gemaaid waardoor geen oud riet aanwezig is. De oevers zijn variabel, van steil en 1,5 m hoog tot zacht glooiend, al dan niet vertrappeld door koeien.

Ter hoogte van het Oud Fort Isabella is nat en zilt grasland aanwezig met zeer typische polderklei- en/of zoutminnende soorten, die zeldzaam zijn op Vlaamse schaal: Zulte, Zilte rus, Zilte schijnspurrie, Melkkruid, Spiesmelde, Strandkweek, Zilte greppelrus, de zouttolerante ondersoort van Grote weegbree. Iets hogerop groeien Veldgerst, Valse voszegge en Tweerijige zegge. Met de voeten in het water staan op de oevers Heen en Ruwe bies. Libbrecht et al. (2002), Stuurman & Zwaenepoel (2003) en Termote & Zwaenepoel (2003) vermelden voor het Fort Isabella verder nog bijzonderheden van zilte vegetaties als Zilt torkruid, Dunstaart, Zilte zegge, Stomp en Bleek kweldergras. Op oude muren treffen zij Tongvaren en Zwartsteel aan en in enkele graslanden Knopig doornzaad. Graslanden langs de Dievegatkreek zijn in de regio het rijkst aan bijzondere soorten. Ook de Zwinpolderdijken bevatten een aantal bijzondere soorten waar een zandig substraat voorkomt. De zeldzame Wilde peterselie en (voor zilte plaatsen) Kortarige zeekraal worden ook vermeld voor "de Zwinpolders" zonder exacte locatie, vermoedelijk betreft het de graslandjes en zilte oevers nabij Fort Isabella. Volgens dezelfde auteurs is de botanische diversiteit van de graslanden in dit deel van de polders zeer sterk achteruitgegaan in de laatste halve eeuw. Het herstel van soortenrijke graslanden kan dan ook een element van het natuurherstel langs de Geul zijn.

Op de plas-dras-oevers vinden veel weidevogels voedsel. Tijdens het bezoek konden broedgevallen worden vastgesteld van Kluut (min. 2 koppels) en Tureluur (1 koppel). Naar alle waarschijnlijkheid broedt in de rietkraag ook Bruine kiekendief. Dit zijn alle drie prioritairere soorten voor soortbescherming in West-Vlaanderen (Dochy et al., 2007), naast algemenere soorten als Bergeend en Kievit. Dit biotoop is een referentie voor de mogelijkheden op andere plaatsen langs de geul, vooral wanneer zilt grondwater tot aan de oppervlakte reikt. De site www.waarnemingen.be vermeldt tijdens de trek heel wat soorten en mooie aantallen steltlopers en eenden, soms ook soorten als Lepelaar, Ooievaar, Kleine zilverreiger en de zeldzame Kwak.

De Waterspitsmuis is in West-Vlaanderen een typische poldersoort. De aanwezigheid van deze verborgen levende soort wordt het best via braakballenonderzoek van Kerkuilen uit de streek nagegaan. Uit Verkem et al. (2003) blijkt de soort ook in deze omgeving voor te komen. Deze insecteneter heeft baat bij een goede waterkwaliteit en een gevarieerde oevervegetatie.

Net ten noorden van de N376 Knokke-Sluis bevindt zich een laaggelegen weide langs beide oevers. Aan de plantengroei te zien is de zilte invloed hier minder sterk. In de weiden zijn talrijke depressies en een poel aanwezig die goed zijn voor weidevogels. Het terreinbezoek gebeurde in een zeer droge periode, de poel stond vrijwel droog. In de grote weide op de westoever is Veldgerst talrijk tussen het Engels raagrass dat domineert. In de kleine weide aan de oostoever en langs de oevers komt veel Heen voor, maar ook Valse voszegge en Krulzuring met plaatselijk een stukje Riet. Zoutminnende planten zijn hier schaars en enkel in de poel te vinden met Zilte rus en Zulte.

In het zuiden van het studiegebied langs de Roden Ossenstraat, broedt een koppel Roodborsttapuit in een paardenweide met recente aanplantingen van struiken en bomen. Dit is een kleinschaliger gebied dan de meer open polders in het noorden.

3.3. Mogelijkheden voor inrichting en beheer

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen twee types inrichting: werken aan de waterloop zelf en werken aan de percelen naast de geul. Illustraties van (locaties voor) deze maatregelen zijn aangeduid op de foto's in bijlage 4. Daarnaast kunnen door botanisch gericht maai- en graasbeheer een aantal graslanden opnieuw hun oude soortenrijkdom met zeer typische poldersoorten terugwinnen.

Voor werken aan de waterloop: zie voorstellen voor de Cantelmolinie.

Voor werken op percelen langs de waterloop zijn er diverse mogelijkheden. In eerste instantie dient de omgeving van het Fort van Isabella als referentievoorbeeld. Een mix van laaggelegen en microreliëfrijk grasland, modderige oevers, rietkragen en open water zorgen voor een heel vogel- en soortenrijk gebied. Dit soort biotopen is zeldzaam op Europese schaal, en dit zeker als er zilte invloeden merkbaar zijn. Het is dan ook terecht beschermd als Europees Habitatrictlijngebied.

De drie belangrijkste terreinen waar een gelijkaardige inrichting mogelijk kan zijn, maar dan zonder kleiputten, zijn de grote en kleine weide tussen de N376 en de Greveningedijk, in het verlengde hiervan de weiden omheen de verbrandingsoven en tenslotte nog een perceel eerder laaggelegen maar momenteel intensief gebruikt grasland in het zuidwesten van het studiegebied langs de Roden Ossenstraat. De meeste andere percelen grasland op het tracé van de Geul van Greveninge liggen te hoog t.o.v. het waterpeil en zouden daarom nogal veel grondverzet vergen. Deze graslanden zijn dan ook minder prioritair.

De inrichting van deze percelen moet gericht zijn op het verhogen van de grondwaterstand, of indien dit niet mogelijk is, het verlagen van het maaiveld. Dit betekent niet dat in dit tweede geval het hele perceel moet afgegraven worden, maar wel dat natte zones worden gecreëerd:

- zachthellende oevers creëren langs de waterloop, met een deel quasi horizontale oever die gedurende een groot deel van het jaar plasdras staat
- grote ondiepe (ca. 1 m) poelen in het weideperceel, met zachthellende oevers, niet verbonden met de waterloop en dus visvrij

De oevers worden best deels toegankelijk gehouden voor het vee om de vegetatie kort en modderig te houden. Dit schept goede foerageermogelijkheden voor weidevogels. Anderzijds worden niet begraasde stroken weerhouden om de ontwikkeling van een gevarieerde oevervegetatie toe te laten. Het vee mag de poel niet helemaal in kunnen, omdat dit de waterkwaliteit doet verslechteren (ontlasting, te veel opwoelen van modder). Poelen die zich zouden vullen met zout water zijn niet geschikt als drinkwater voor vee, maar zijn een bonus voor weidevogels met hogere ecologische eisen, zoals Kluut en Tureluur.

Libbrecht et al. (2002) vermelden zeer concrete inrichtingsvoorstellen en nuttige achtergrondinformatie over de verzilting of verzoeting in de omgeving van het Fort Isabella.

Het afgraven van (delen van) laaggelegen akkerland kan natuurlijk ook een optie zijn, voor zover het grondgebruik nadien wordt omgevormd tot grasland. Inzaaien met Italiaans raaigras laat toe dat zich op termijn een natuurlijke graslandvegetatie vestigt als dit kortlevende gras plaats ruimt voor andere soorten. Om sneller een soorten- of bloemrijkere situatie te bekomen, kan een "nieuw" terrein geënt worden met maaisel van een perceel van Fort Isabella of een bloemrijke dijk in de buurt (bv. lagere delen van Rode Ossendijk t.h.v. Fort Donaas). Inzaai met commerciële zaadmengsels wordt afgeraden omwille van het hoge aantal streekvreemde plantenvariëteiten dat zich hier steevast in bevindt.

De bestaande graslanden langs de Geul, en dan vooral de laaggelegen percelen, kunnen mits verschalend en pesticidenvrij beheer langzaam terug evolueren tot soorten- en bloemrijke graslanden. Waar zilte kwel aan de oppervlakte komt, kunnen heel bijzondere soorten verwacht worden, al dan niet uit de lokale zaadbank. Hier zitten diverse prioritaire soorten bij voor West-Vlaanderen (zie verder, hoofdstuk 4). Maar ook drogere types grasland hebben botanische potenties. Het beheer omvat het stopzetten van bemesting en pesticidengebruik, één hooibeurt na 15 juni en nabegrazing met 2 koeien per hectare (Stuurman & Zwaenepoel, 2003). De eerste jaren kan als

ontwikkelingsbeheer een vroegere maaidatum aangehouden worden, tot wanneer de grasproductie merkkelijk minder geworden is en kruiden duidelijk talrijker. Voor vegetaties met zilte invloeden is begrazing beter geschikt. De traggaten zijn goede kiemplekjes voor pioniersoorten die vaak in dergelijk milieu voorkomen. De graasdichtheid moet relatief laag zijn om bloeiende planten te kans te geven om te bloeien en zaad te zetten. Dit is zeker het geval als het terrein in voorjaar en zomer ook vaak door Grauwe ganzen wordt bezocht, die zelf al behoorlijk kunnen grazen. Winterse begrazing door ganzen en eenden is geen probleem en draagt juist bij aan de natuurwaarde van het gebied. De zilte vegetaties hebben een heel gespecialiseerde ongewerveldenfauna, maar daar is bijzonder weinig van gekend in West-Vlaanderen (Stuurman & Zwaenepoel, 2003).

De gracht "Verloren kost" sluit de Geul van Greveninge via een kortere doorsteek aan bij de Hoekevaart die verderop in contact staat met het natuurreservaat Fort Sint-Donaas. Het bufferen van deze waterlopen door beheerovereenkomsten voor perceelsranden kan de verontreiniging vanuit bemesting en pesticidengebruik reduceren. Op die manier heeft dit impact op een gunstiger milieukwaliteit voor de reservaten die hiermee rechtstreeks in verbinding staan.

4. Soortgericht werken

4.1. Welke soorten kiezen ?

Indien gekozen wordt om de acties en/of de communicatie op bepaalde soorten te richten, kan het rapport van Dochy et al. (2007) als richtlijn gelden. Hierin werden de soorten dieren en planten geselecteerd die voor West-Vlaanderen prioritair te beschermen zijn omdat ze enerzijds op de Vlaamse Rode Lijst staan en dus bedreigd zijn, en omdat anderzijds meer dan 1/3 van de Vlaamse populatie in West-Vlaanderen voorkomt. Ze worden "prioritaire soorten" genoemd. Hun aanduiding is op basis van objectieve criteria. Daarnaast zijn in dit rapport ook soorten geselecteerd als "symboolsoort". Het West-Vlaamse karakter dan wel de graad van bedreiging is minder uitgesproken, maar deze soorten lenen zich wel goed als uithangbord voor bredere acties. De symboolsoorten zijn geselecteerd op basis van tien criteria waaronder "aaibaarheid". Dit maakt de aanduiding van een symboolsoort tot een eerder subjectieve zaak.

4.2. Prioritaire en symboolsoorten

Op basis van voornoemd rapport komen in de omgeving van het studiegebied een hele reeks soorten in aanmerking om er acties aan op te hangen: zie tabel 1.

De prioritaire soorten zijn in **vet** gedrukt, de symboolsoorten niet. Voor verdere informatie rond voorkomen en regio's wordt verwezen naar de overeenkomstige hoofdstukken per planten- of diergroep in Dochy et al. (2007). De volgorde van de soorten is alfabetisch binnen hun taxonomische groep.

In het kader van natuurprojecten kan in principe zowat elke soort gekozen worden. Soorten die nog in het studiegebied voorkomen en/of waarvoor het gebied kan ingericht worden tot een belangrijke locatie zijn als "best geschikt" weerhouden. De uiteindelijke keuze hangt ook af van de middelen die men kan inzetten. Daarom wordt hier enkel een lijst gepresenteerd en wordt hier zelf geen keuze gemaakt.

Tabel 1: Prioritaire (in **vet**) en symboolsoorten voor de regio van de Oostkustpolders. Zie tekst hierboven voor kleurcodes. De best geschikte soorten voor het studiegebied zijn gemerkt met een uitroeptekens. Zij hebben vooral te maken met waterlopen, oevers en nat grasland.

Soort	Best geschikt	Aard	Actie
Boomkikker	!	amfibie	duinpoel + KLE
Aardaker		plant	berm
Bleek kweldergras	!	plant	zilt grasland
Brede orchis		plant	vochtig grasland
Echte koekoeksbloem		plant	nat grasland
Gele plomp	!	plant	zuiver water
Groot streepzaad		plant	(dijk)berm, grasland
Grote ratelaar		plant	vochtig grasland
Grote watereppe		plant	water
Lidsteng		plant	poel
Mattenbies		plant	oever+water
Pijlkruid		plant	oever, water
Rietorchis		plant	nat grasland
Selderij		plant	berm
Slanke waterweegbree		plant	oever, water
Vleeskleurige orchis		plant	vochtig grasland
Watergentiaan		plant	water
Waterkruiskruid		plant	nat grasland
Wilde peterselie	!	plant	berm, droog grasland
Witte waterlelie		plant	water
Wortelloos kroos		plant	water
Zilt torkruid	!	plant	zilt grasland
Zwanebloem	!	plant	oever, water
Greppelsprinkhaan	!	sprinkh	berm
Argusvlinder	!	vlinder	berm
graslandvlinders: Hooibeestje, Icarusblauwtje, Kleine vuurvlinder, Bruin zandoogje, dikkopjes	!	vlinder	berm, droog grasland
Baardmannetje		vogel	grote rietkraag
Blauwborst	!	vogel	riet, sloot, akker
Blauwe reiger		vogel	kolonie, water
Boerenzwaluw		vogel	erf + KLE
Bruine kiekendief	!	vogel	riet, akker
Dodaars		vogel	oever + water
Gele kwikstaart		vogel	akker
Goudplevier		vogel	akker, oud grasland, rust
Grutto		vogel	natte weide
Huismus		vogel	erf
Huiszwaluw		vogel	erf + KLE
IJsvogel		vogel	oever
Kemphaan		vogel	nat grasland, rust
Kerkuil	!	vogel	erf + KLE
Kleine plevier		vogel	slik, braak
Kleine rietgans	!	vogel	oud grasland, rust
Kleine zilvreiger		vogel	sloten, slik, grote poelen
Kleine zwaan		vogel	oud grasland, rust
Kluut	!	vogel	slik
Kolgans	!	vogel	oud grasland, rust
Lepelaar	!	vogel	sloten, slik, grote poelen
Ooievaar		vogel	broed, grasland
Patrijs	!	vogel	akker
Putter		vogel	ruigte
Rietgors	!	vogel	riet+sloot
Rietzanger	!	vogel	oud riet
Ringmus		vogel	erf + KLE
Roerdomp		vogel	riet + water
Roodborsttapuit		vogel	berm
Slechtvalk		vogel	nestkast torens
Smient	!	vogel	oud grasland, rust
Snor	!	vogel	grote rietkraag
Steenuil		vogel	KLE
Steltkluut		vogel	slik
Tureluur	!	vogel	slik, plasdras

Soort	Best geschikt	Aard	Actie
Veldleeuwerik		vogel	akker
Velduil	!	vogel	akker, grasland, rietruigte, rust
Watersnip	!	vogel	nat grasland, plasdras
Woudaapje		vogel	oever + water
Zomertaling		vogel	plasdras
Zomertortel		vogel	struweel, akker
Meervleermuis		zoogdier	water, gebouw
Ruige dwergvleermuis		zoogdier	
vleermuizen van holle bomen		zoogdier	water, bos
Waterspitsmuis	!	zoogdier	water, oever
Watervleermuis		zoogdier	water, bos, gebouw

5. Praktische bemerkingen bij de voorstellen

We zijn er ons van bewust dat perceelsgebonden realisaties in functie van natuurwaarden grotendeels op het terrein van landbouwers dient te gebeuren. Hiertoe zijn er twee mogelijkheden:

- werken met vrijwillige beheerovereenkomsten
- aankoop van oeverstroken

Beheerovereenkomsten voor perceelsrandenbeheer en voor de aanleg en het onderhoud van poelen zijn geschikte instrumenten, maar zijn louter op vrijwilligheid gebaseerd en in het bijzonder afhankelijk van de financiële tegemoetkoming. Op dit moment zijn in het studiegebied quasi geen beheerovereenkomsten voor deze doelen afgesloten, en al zeker niet langs de beide waterlopen Cantelmolinie en Geul van Greveninge. Om via beheerovereenkomsten iets concreet te realiseren op het terrein dient allereerst het draagvlak voor dit instrument vergroot te worden. Een extra en doelgerichte promotiecampagne voor beheerovereenkomsten in het kader van gewenste inrichtingen is hiervoor een mogelijkheid.

Het **beheer van perceelsranden** wordt bij voorkeur uitgevoerd als duo- of triorand. De perceelsrand wordt in twee, resp. drie parallelle stroken beurtelings gemaaid in een drietal maai beurten per seizoen. Steeds blijft één strook ongemaaid, de "ruige strook". Deze zorgt voor dekking in zomer en winter. De korte gemaaide stroken zorgen voor makkelijk bereikbaar voedsel (wormen, insecten, muizen voor roofvogels) en gaan veronkruiding tegen. Als een korte strook langs de sloot gelegen is, kan deze gebruikt worden om de sloot te maaien, maar maaisel en ruimingspecie mogen niet op de perceelsrand terecht komen. Dit geeft anders aanleiding tot verruiging met vervelende planten zoals Akkerdistel, Heermoes, Grote brandnetel en Kweek.

Een **gefaseerd rietbeheer** van de waterlopen, waarbij jaarlijks een deel riet niet wordt gemaaid, is het best haalbaar op waterlopen die een minder belangrijke waterdoorvoerfunctie hebben. Op die manier wordt bovendien een kostenbesparing gerealiseerd. Een alternatief is dat het riet op de kant blijft staan en enkel het riet in de bedding van de sloot wordt gemaaid. De praktische haalbaarheid hiervan moet op het terrein nagegaan worden.

Wanneer **oeverstroken** door de provincie of een andere instantie worden **aangekocht** en ingericht, zal het beheer achteraf voor een groot deel uit beweiding bestaan, meestal met voorwaarden voor inscharingsdata, veedichtheid, lage bemesting en verbod op het gebruik van pesticiden. Dit beheer kan uiteraard ook door een lokale landbouwer gebeuren, via een gebruiksovereenkomst.

Ook de **droge 'ecologische infrastructuur'** maakt deel uit van de algemene natuurkwaliteit in het gebied. Aandacht voor een natuurvriendelijk beheer van met name dijken en brede wegbermen is een bonus die de soortenrijkdom en de landschapskwaliteit ten goede komt.

CONCLUSIE

Zowel de Geul van Greveninge en de Cantelmolinie zijn op vandaag grotendeels gecalibreerde vrij smalle poldersloten met steile oevers en een jaarlijks gemaaide rietkraag. De natuurwaarde van beide waterlopen is op de meeste plaatsen beperkt. Op sommige plaatsen in de directe omgeving komt echter heel waardevolle oevervegetatie voor met een zoutminnend karakter. Het verhogen van de natuurwaarde kan op verschillende manieren:

- gefaseerd beheer van de rietkragen
- aanleg van plasdras oevers waar het maaiveld laag is
- aanleg van bufferstroken
- omvorming van aanpalend akkerland tot soortenrijk permanent grasland
- inrichten van laaggelegen graslandpercelen langs de waterlopen tot weidevogelgebied met poelen en plasdrassituaties, zo mogelijk met zilte invloed; belangrijk middel om tal van zeldzame soorten te behouden in de regio
- opsporen en oplossen van vismigratieknelpunten, in combinatie met verbetering van de waterkwaliteit (overstorten, lokale lozingen, bufferstroken, ...)

Voor sommige terreinen kan gewerkt worden met beheerafspraken (bv. Polderbestuur) en beheerovereenkomsten met landbouwers. Voor meer verregaande natuurmaatregelen is aankoop van grond en doelgericht natuurbeheer nodig.

In de tekst wordt verder een opsomming gegeven van soorten planten en dieren die in aanmerking komen voor soortgerichte acties of als symbool voor algemenere acties.

REFERENTIES

Breine J., Vrielynck S. & Van Thuyne G., 2005. Visbestandopnames op de Brugse Polders: Hoekevaart, Westkapelle, Zwarte Sluis (2005). IBW.Wb.V.R.2005.137, 6 pp.

Dochy O., Bauwens D., Maes D., Adriaens T., Vrielynck S. & Decler K., 2007. Prioritaire en symboolsoorten voor soortbescherming in West-Vlaanderen. Rapport INBO.R.2007.13, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel i.s.m. Provinciebestuur West-Vlaanderen, Brugge.

Dochy O., 2010. Eerste akkervogelresultaten van een terreinexperiment met trioranden in de West-Vlaamse Oostkustpolders. Verslag van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.2010.E.xx (*in voorbereiding*).

Libbrecht D., Termote J. & Zwaenepoel A., 2002. Natuurherstelplan Oud Fort Isabella. Studie in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur cel Kustzone. WVI, WVT en Geolab.

Stuurman R. & Zwaenepoel A., 2003. Ontwerp van een ecosysteemvisie voor de poldergebieden Brugge-Oostende-Knokke. Studie uitgevoerd in opdracht van AMINAL, afdeling Natuur. TNO, Utrecht en WVI, Brugge.

Termote J. & Zwaenepoel A., 2003. Forten en verdedigingswerken in het Oost- en West-Vlaamse Kreekegebied. Studie in opdracht van de provincies West- en Oost-Vlaanderen. Westtoer & WVI, Brugge.

van 't Hoff, J., 2010. Akkervogels in trioranden. Onderzoek naar het effect van trioranden op akkervogels van het Hogeland. Verslag van het eerste onderzoeksjaar 2009. Wierde & Dijk, Noord-Groningen, 28 p.

Verkem S., De Maeseneer J., Vandendriessche B., Verbeylen G. & Yskout S., 2003. Zoogdieren in Vlaanderen. Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002. Natuurpunt Studie & JNM Zoogdierenwerkgroep, Mechelen & Gent.

www.staatsspaanselinies.be

www.waarnemingen.be

BIJLAGE 1

1. Situering studiegebied met aanduiding fotolocaties uit bijlage 4
 - 1a. Noordelijke helft
 - 1b. Zuidelijke helft
2. Digitaal terreinmodel van studiegebied (laagste = geel - oranje - rood - blauw = hoogste)
3. Toelichting beheer van duo- en triorand
4. Fotoreportage van het gebied met aanduiding inrichtingsvoorstellen dd. 19.07.2010